

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Συντάγματος: Ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Σπύρου Μελά.

Ὡς τοῦ ἐξόχου τούτου ἔργου, ὁ Βάγγος, ὁ ἐπιλεγόμενος γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, δὲν εἶνε ἄνθρωπος. Εἶνε Σύμβολον. Οἱ συνήθειαι συγγραφεῖς, ἀντιγράφοντες ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀνθρώπων, καλοὺς ἢ κακοὺς, μικροὺς ἢ μεγάλους, κάμνουν τύπους ἢ χαρακτηριστάς. Οἱ ἥρωες τῶν εἰνε, αὐτοὶ ποὺ εἶνε, αὐτοὶ ποὺ φαίνονται, καὶ τίποτε περισσώτερον. Ἄλλ' οἱ ποιηταὶ οἱ μεγαλοφάνταστοι δημιουργοῦν Σύμβολα. Ὁλων τῶν μεγάλων ἔργων οἱ ἥρωες μετέχουν τοῦ πραγματικῶς μόνον ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ τοὺς αἰσθανώμεθα ὡς ἀνθρώπους, νὰ τοὺς βλέπωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀκούωμεν. Κατὰ τὰ ἄλλα εἶνε ὑπερφυσικῆς. Μία ἰδέα ἐνσαρκωμένη, κόσμος δλόκληρος ὑπὸ μορφῇ ἀνθρώπου. Ὁ μῦθος τῆς συλλήψεως τοῦ Βάγγου ἀπὸ τὸ μυστηριώδες φιλίημα ἑνὸς Ἰσκιου, ὁ ὁποῖος ἀγάπησε τὴν ἀπλοϊκὴν γυναῖκα ἑνὸς ἀπλοϊκοῦ ψαρά, εἶνε ποιητικῶς ὠραῖος, ἀλλὰ καὶ κατάλληλος διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ζητοῦντας πάντοτε νὰ ἐξηγοῦν τὸ θαῦμα διὰ θαύματος, πῶς μεταξὺ τῶν κοινῶν καὶ τῶν ταπεινῶν εἰμπορεῖ ἕξαφνα νὰ γεννηθῇ ἕνας ἕκτακτος καὶ μέγας. Παραδόσεις ὁμοίων ὑπερφυσικῶν συλλήψεων ἀναφέρονται εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐποχάς. Ὁ πανάρχαιος Ἡρακλῆς εἶνε υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ χθῆστοι Μαυρομηχαλαῖοι εἶνε, κατὰ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, Νεραΐδογέννητοι. Καὶ ὁ Βάγγος, ὁ δυνατός, εἶνε γυιὸς ἑνὸς Ἰσκιου. Ἄλλὰ τί εἶνε ὁ Ἰσκιος αὐτός; Πνεῦμα κακοποιὸν βέβαια, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ μας, ὁ Βρυκόλακας ἴσως· διότι ὅπως μοῦ ἐξήγησεν ὁ φίλος μου κ. Βλαχογιάννης, οἱ Ἰσκιοὶ εἶνε κακοί, οἱ Νεραΐδες εἶνε καλές. Κακὸς λοιπὸν, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ καὶ ὁ Βάγγος. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ αἰσθητοποιήσῃ ἕνα ὑπεροχὸν ἄνθρωπον, ἕνα δυνατόν. Καὶ ὁ δυνατός, Ἰσκιος ἢ Ἄνθρωπος, εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν καὶ διὰ τὴν κοινὴν ἠθικὴν, δὲν εἰμπορεῖ νὰ μὴ φαίνεται κακός.

Ὅπως δὴποτε, τὰ γενέθλια τοῦ ἥρωος ἐξηγοῦν τὸ ἀνεξήγητον, καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ποιητικὰ, σκορπίζουσι εἰς τὸ σύνολον τὴν ποίησίν των. Εἰς τὸ μικρὸ ἐκεῖνο νησί, ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦν μετὰ μέτωπα σκυφτά, ἰδοὺ ἕνας ποὺ περιπατεῖ μετὰ μέτωπον ὑψωμένον: Ὁ Βάγγος τοῦ κυρ-Μάνθου τοῦ ψαρά, ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου. Αὐτὸς νοεῖ, αἰσθάνεται καὶ πράττει διαφορητικὰ καὶ ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἶνε ποιητὴς, ἀλλ' εἰμπορεῖ νὰ τὸν φαντάζεται

κανεὶς ὀτιδήποτε ἄλλο. Διότι, ὅπως εἶπαμεν, εἶνε τὸ Σύμβολον κάθε ἀνθρώπου σπανίου, ἐξαιρετικοῦ, μεγάλου, ποὺ γεννᾶται εἰς μίαν κοινωνίαν τόσον διαφορητικῶς ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του.

Καὶ ἰδοὺ ὁ Πέτρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βάγγου ὁ κοινός, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ ὅλους τοὺς κοινούς ἀδελφούς. Καὶ ἰδοὺ ἡ μικρὰ κοινωνία τοῦ νησιοῦ, οἱ καπεταναῖοι, οἱ ναῦται καὶ οἱ ψαράδες μετὰ τὰς οἰκογενεῖας των, ἀντιπροσωπεύουσα καὶ αὐτὴ τὴν κοινωνίαν, τὴν ἀνθρωπότητα ἂν θέλετε, τυφλὴν, κωφὴν ἀναίσθητον καὶ σκληρὰν ἀέναντι τῶν ἐκλεκτῶν της. Κανεὶς, κανεὶς δὲν ἐννοεῖ τὸν Βάγγον, τὸν ποιητὴν. Κανένα δὲν συγκινοῦν οἱ ἦχοι τοῦ βιολιοῦ του. Τὸν φοβοῦνται, διότι εἶνε δυνατός. Ἄλλὰ τὸν περιφρονοῦν, διότι τὰ λόγια του, τὰ καμώματά του, τοὺς φαίνονται τρελά. Εἰς τὰ στόματά των «ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου!» εἶνε κραυγὴ τρόμου συγχρόνως καὶ χλεύης, μίσους καὶ περιφρονησεως. Ὁ Βάγγος κατανατᾷ ὁ ἀπόκληρος τῆς οἰκογενείας του καὶ ὁ ἀποσυνάγωγος τῆς κοινωνίας του. Κανεὶς δὲν τὸν ἀγαπᾷ, οὔτε τὸν ὑποφέρει, ἐξὸν ἀπὸ τὴν μητέρα του. Τὴν ἀγαπᾷ καὶ αὐτός, ἀλλὰ περισσώτερον καὶ ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἀπὸ κάθε τί εἰς τὸν κόσμον, ἀγαπᾷ τὴν Αὔγη. Εἶνε τώρα ὁ πόθος του καὶ τὸ ὄνειρόν του. Ὅπως πρὶν ἢ ἀργότερα ἠμποροῦσε νὰ ἦτο κάθε ἄλλο. Διότι ἡ εὐμορφὴ κόρη τοῦ καπετάν Λεφτέρη, μετὰ τὸ «φιλντισένιο κορμί» συμβολίζει καὶ αὐτὴ ὅλα τὰ δυσἀποκτικότητα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ποὺ ἀνῆκουν δικαιοματικῶς ὡς ἕπαθλα μόνον εἰς τὸν ἐκλεκτότερον, τὸν δυνατότερον, τὸν ἀνώτερον.

Καὶ ὁ Βάγγος ὁ ποιητὴς, μετὰ τὸ μέτωπον ὑψηλά, ζητεῖ ὅτι τοῦ ἀνῆκει. Ἄλλὰ φυσικὰ ἀποκρούεται. Ἡ Αὔγη, ἡ ἀρχοντοπούλα, δὲν θὰ καταδεχθῇ ποτε νὰ κυττάξῃ ἐναβπτωχὸν καὶ περιφρονημένον, τοῦ ὁποῖου δὲν ἐννοεῖ οὔτε τὴν καρδίαν οὔτε τὸν νοῦν. Ὁ Βάγγος ὅμως δὲν εἶνε ἀποἰκεῖνους ποὺ παραιτοῦνται καὶ ἐγκαρτεροῦν. Εἶνε ὁ δυνατός, ποὺ θὰ τολμήσῃ κάθε τι διὰ τὴν ἀγάπην του. Τίποτε δὲν τὸν τρομάζει, οὔτε αὐτὸ τὸ ἐγκλημα, διότι, ὅπως οἱ δυνατοί, ἔχει καὶ αὐτὸς νόμον ἰδικόν του καὶ πορεύεται. «Δὲν πρέπει νὰ ζῆ παρὰ ὅτι ἀξίζει» λέγει. Καὶ ὅταν ὁ ἀδελφὸς του τὸν ἐρωτᾷ: «Καὶ οἱ ἄλλοι λοιπὸν πρέπει νὰ πεθάνουν; — Ἄς κάμουν ὅτι θέλουν, ἀπαντᾷ ὁ δυνατός, φθάνει νὰ μὴ μοῦ φράζουσι ἐμένα τὸ δρόμο!»

Καὶ τραβᾷ ἐμπρός. Ὁ δρόμος του πρὸς τὴν Εὐτυχίαν θάνοιχθῇ, καὶ ἄς στρωθῇ μετὰ πτώματα κοινῶν ἀνθρώπων. Ἡ Αὔγη ἔχει ἕνα καράβι. Εἶνε ἡ προῖκα της καὶ ἡ περηφάνεια της. Ὡ, ἂν δὲν ἦταν καὶ αὐτὸ τὸ καράβι! . . . Καὶ ὁ Βάγγος, εἰς τὸ πρῶτον ταξίδι ποὺ τὸν πῆρε μαζί του, ὁ καπετάν Λεφτέρης, ρίχνει σὲ μιά ξέρα τὸν «Ἀτρόμητον» καὶ τὸν κάμνει κομμάτια. Ἐξῆ ἀνθρωποὶ πνίγονται, καὶ δὲν σώζεται παρὰ ὁ Βάγγος, σώζων καὶ τὸν καπετάν Λεφτέρη.

Ἄλλ' ἡ Αὔγη μένει πάλιν Αὔγη. Δὲν κυττάζει τὸν Βάγγον οὔτε τώρα, ὡς σωτήρα τοῦ πατέρα της. «Ναί, τὸν ἐσωσες, σοῦ τὸ χροστᾶμε γιὰ χάρι αὐτό. . . μὰ ἐγὼ εἶμαι ἀρχοντοπούλα!» Ἐχει ἀκόμη ἕνα παλάτι ὁ καπετάν Λεφτέρης, καὶ εἶνε ἀκόμη αὐτὸ ἡ προῖκα τῆς κόρης του καὶ ἡ περηφάνεια της. Ὡ, ἂν δὲν ἦταν καὶ αὐτὸ! . . . Καὶ ὁ Βάγγος μὴ νύκτα βάζει φωτιά καὶ τῆς καίει τὸ παλάτι, καὶ ἀφίνει μέσα νὰ καῖ τὸν καπετάν Λεφτέρη, καὶ δὲν σώζει παρὰ ὅτι ἀξίζει, — τὴν Αὔγη.

Ἐνίστηεν ὁ δυνατός. Τώρα ἡ Αὔγη εἶνε δική του. Πτωχὴ, ὀρφανή, ἔρημη ἐγκαταλείπεται εἰς ἐκεῖνον ποῦ, ὅπως νομίζει, ἡ ἀγάπη του τῆς ἐσωσε τὴν ζωὴν. Καὶ τοῦ χαρίζει τὸ «φιλντισένιο κορμί», καὶ φαντάζεται πῶς τοῦ ἐχάρισε μαζί καὶ τὴν ψυχὴν της. Ἄλλ' ὁ Βάγγος ἐννοεῖ ὅτι ἡ ψυχὴ της δὲν εἶνε ἀκόμη ὅλη δική του, καὶ τὴν θέλει καὶ αὐτήν, τὰ θέλει ὅλα ὁ Βάγγος! Τί νὰ τὴν κάμῃ μὴν ἀγάπη κοινή, στηριγμένη

ἐπάνω στο ψέμα; Θέλει νά τόν ἀγαπήσῃ ἡ Αὐγή, καί ἀφοῦ μάθῃ ποιὸς εἶνε ἀληθινά καί τί ἔκαμε γιά τὴν ἀγάπῃ της. Κ' ἓνα βράδυ πού βγαίνει τὸ φεγγάρι καί ὁ ἀγέρας μονγκρίζει στ' ἀποκαΐδια τοῦ παλατιοῦ, ἐκεῖ ἀπέξω, ὅπου πρὶν ἢ γυναῖκα του, εὐτυχισμένη στὴν ἀγκαλιά του, τοῦ εἶχε πῆ τὸ συμβολικὸ παραμῦθι τοῦ Δράκοντα, ὁ Βάγγος τῆς τὰ φανερώνει ὅλα. Αὐτὸς τῆς ἐσύντριψε τὸ καρδί, ναί, αὐτὸς τῆς ἔκαψε πατέρα καὶ παλάτι... Ἄλλὰ ἡ Αὐγή, ταπεινὴ γυναῖκα, δὲν εἶνε πλασμένη νά ἐννοῇ ὑπερανθρώπους... «Φωνῆ! Φάντασμα! Κακοῦργε! Γυιὲ τοῦ Ἰσκιου!» ἔξφωνίζε σὰν τρελή. Καὶ οἱ φωνές της ξυπνοῦν καὶ μαζεῦουν ἐκεῖ ὅλο τὸ νησί.

Ἔ, τώρα τὰ «κακουργήματα» τοῦ Βάγγου εἶνε φανερά. Ὁ Πέτρος ὁ ἀδελφὸς του πού μισεῖ τὸν Βάγγον ὡς τὸν θάνατον, ὄρμα, ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, νά τὸν σκοτώσῃ. Τὸν πιάνουν. Ὁχι! Ὁ κακοῦργος θὰ παραδοθῇ «στὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ χρυσὰ κουμπιά, πού κἀθετα στὸν καφενὲ καὶ λέει πῶς εἶνε ὁ Νόμος!» Ἡ καρμανιόλα τὸν περιμένει. Ἄλλ' ὁ δυνατός, ὅταν δὲν νικᾷ εἰς τὴν ζωὴν, νικᾷ εἰς τὸν θάνατον. «Ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου δὲν εἶνε γραμμένο νά πάῃ ἀπὸ ἀνθρώπου χέρι!» Καὶ ἀνεβαίνει εἰς τὸν βράχον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κρημνίζεται εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν πλατεῖα θάλασσα, πού μόνῃ αὐτῇ μπορεῖ νά τὸν χωρέσῃ.

Ἡ μορφοποίησις τῆς ιδέας, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δράματος αὐτοῦ τοῦ ἐντελὸς νέου, τοῦ βαθύτατα ἀληθινοῦ καὶ ἀνθρωπίνου, εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑπέροχον ποιητικὴν ἔμπνευσιν. Τὸ σχέδιον ἔχει τὴν ἀπλότητα καὶ τὰς ἀδράς γραμμὰς τῶν κλασικῶν ἔργων. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς πράξεις ἔχομεν ἐμπρὸς μας τὴν ἰδίαν σκηνογραφίαν.— ἡ παραλία τοῦ νησιοῦ, ἀπὸ ἐδῶ τὸ παλάτι τοῦ καπετὰν Λεφτέρη, ἀπὸ ἐκεῖ τὸ σπιτάκι τοῦ Μάνθου καὶ εἰς τὸ βάθος ἢ θάλασσα,—καὶ εἶνε πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν μουσικὴν καὶ μοιραίαν ὄραν πού ἀνατέλλει ἓνα φεγγάρι ματωμένο ὅπως ἡ καρδιά τοῦ Βάγγου, καὶ ρίχνει μίαν φωτεινὴν γραμμὴν εἰς τὴν συμβολικὴν θάλασσαν. πού ἡ ψυχὴ του—μὴν τὸ ξεχνάτε!— ἔχει κάτι ἀπὸ τὸ ἀπέραστο μᾶκρος της. Αἱ πράξεις εἶνε θαυμασίως σχεδιασμέναι, μὲ τὴν ἀσυνειδητὸν σοφίαν τοῦ γνησιοῦ δραματικοῦ, καὶ ἔχουν μίαν συμμετρίαν καὶ μίαν ἀνταπόκρισιν μεταξὺ τῶν καταπληκτικῶν. Ὁμοιάζουν μὲ τρεῖς στροφάς ἑνὸς ὑπερφυοῦς ποιήματος, πού θὰ εἶχαν τὰς ἰδίας ὁμοιοκαταληξίας μὲ τὴν ἰδίαν ἐμφρόν. Αἱ ἀνταποκρινόμεναι σκηναὶ κάθε πράξεως εἶνε σταθερῶς ἢ μία δυνατωτέρα τῆς ἄλλης, καὶ ἡ δύναμις κορυφούται εἰς τὴν τελευταίαν σκηνὴν μεταξὺ Αὐγῆς καὶ Βάγγου, ἡ ὁποία αὐτόχημα εἶνε δαιμονία. Τὸ ὑπερφυσικὸν συμπλέκεται ἁρμονικῶς μὲ τὸ πραγματικόν, τὸ τοπικὸν χροῶμα μὲ τὴν γενικότητα, τὸ κοινὸν καὶ τὸ σύνθετος μὲ τὸ σύμβολον. Καὶ τὸ σύνολον, ἀληθινὴ καλλιτεχνικὸν καὶ πρωτότυπον, κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἔργου, σφραγισμένου μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ μεγάλου.

Τὸ κατ' ἐμὲ τουλάχιστον, ὁ «Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου», ἂν καὶ πρωτόλειον νέου ποιητοῦ, ἀποτελεῖ ἀποκάλυψιν, καὶ εἶνε κάτι πού ἐνθουμίζει ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὴν μεγαλοφυΐαν. Ἔργον ἀνώτερον ἀπὸ αὐτό, οὐσιαστικῶς, εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, δὲν εἶδα ἀκόμη· καὶ οὔτε φαντάζομαι ὅτι εἴμπορεῖ νά ὑπάρξῃ ἄλλο, παρὰ ἐκεῖνο πού θὰ μᾶς δώσῃ ὁ ποιητὴς εἰς τὸ μέλλον. Τὴν ὑπεροχὴν αὐτὴν ἀντελήφθη καὶ τὸ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον, τὸ ὁποῖον ἔσπευσε νάκοσῃ τὴν πρώτην ἐσπέραν ἔργον ἀγνώστου σχεδὸν συγγραφέως, περὶ τοῦ ὁποίου ἐθρολοῦντο πολλὰ. Σπανίως συνεκλονίσθη ἀθηναϊκὸν θέατρον ἀπὸ τόσο βροντώδη ἐνθουσιασμόν. Καὶ ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἦτο ὅτι πρόκειται τῶντι περὶ ἔργου ἐξαιρετικοῦ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μερικοὶ—καὶ ἐκλεκτοί,—δὲν πα-

ρέλειψαν νά τὸ ἐπικρίνουν. Ἄλλοι ἤσαν ἐπίδρασιν τοῦ Νίτσε καὶ τοῦ Δ' Ἀννούτσιο Πραγματικῶς, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἔργου εἶνε νιτσεικὴ, καὶ ὁ ἦρωας ἔχει πολλὴν ἀναλογίαν μὲ τὸν ὑπερανθρώπον τοῦ Δ' Ἀννούτσιο εἰς τὸ «Più che l'amore». Ἄλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει, παρὰ ὅτι τὸ ἔργον εἶνε νέον καὶ νεωτεριστικόν. Ὁ ἑλλήν ποιητὴς οὔτε Νίτσε ἐδιάβασεν οὔτε Δ' Ἀννούτσιο. Τὴν ἐπίδρασιν τῶν τὴν ἀνέπνευσεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ ὁποία τὰ τελευταῖα χρόνια εἶνε γεμάτη νιτσεισμόν. Καὶ ἴσα-ἴσα εἶνε γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν ποιητῶν νά διαισθάνωνται καὶ νάντιλαμβάνωνται τὴν ζωὴν ὑπὸ τὸ νεώτατον φῶς.

Ἄλλοι πάλιν εἶπαν ὅτι τὸ δράμα τοῦ κ. Μελά εἶνε ὠραῖον...λυρικὸν ποίημα, χωρὶς δραματικὴν τέχνην! Καὶ ὡς ἀπόδειξιν τοῦ παραδόξου ἰσχυρισμοῦ του ἔφεραν τὸ μᾶκρος τῶν διαλόγων, τὰς ἐπαναλήψεις τῶν φράσεων, μίαν ἐκμυστήρευσιν, ἡ ὁποία θεατρικῶς δὲν προετοιμάζεται καλά, καὶ μίαν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ σκηνὴ μένει κενή, ἐνῶ αὐτό, πῶ! πῶ! εἶνε λάθος ἀσύνγνωστον! Ἄντι νά προσπαθῆσῃ κ' ἐγὼ νά εὐρῶ ἄλλας διότι εἶνε ἀδύνατον νά μὴν ἔχῃ τὰς μικρὰς τῆς ἑλλείψεις ἢ σύνθεσις,—αἰσθάνομαι μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν νά ὑπερασπισθῶ τὸν ποιητὴν κατὰ τῶν μικροχρῶν αὐτῶν ἐπιθέσεων. Νομίζω, ὅτι ὅταν πρόκειται διὰ τὴν ἀξίας ἔργον, εἶνε αὐτόχημα ματαιοπονία καὶ ἂν θέλετε βεβήλωσις, νά καταριβεται κανεὶς εἰς ὑπόδειξιν λαθῶν, τὰ ὁποία εἴμπορεῖ νά διορθώσῃ καὶ ὁ θεατρῶνης. Δεικνύει μὲ τοῦτο ὅτι συγγέει τὴν μεγάλην δραματικὴν Τέχνην μὲ τὴν μικρὰν θεατρικὴν Βιοτεχνίαν. Ἄλλως τε, καὶ περὶ σοβαρῶν λαθῶν ἂν ἐπρόκειτο, ἀναγκαϊότερον πρὸς τὸ παρὸν νάναλυθῇ καὶ νά ἐξηγηθῇ ὁ «Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου», νά μελετηθῇ καὶ νά ἐννοηθῇ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις.

Ὅσον διὰ μερικοὺς πού τοῦ ἠρηνήθησαν κάθε ἀξίαν, νομίζω ἀπλούστατα ὅτι αὐτοὶ εἶνε ἄξιοι οἴκτου. Δυστυχεῖς ἄνθρωποι, πού ἐπέρασαν ἀπὸ τόσῳ κοντὰ τῶν ἡ εὐμορφία, καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νάνοῖξουν τὰ τυφλά μάτια καὶ νά τὴν ἰδοῦν...

Πρέπει νά προσθέσω καὶ δύο λέξεις διὰ τὴν παράστασιν. Φαντάζομαι ὅτι ὁ «Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου» δὲν ἠμποροῦσε νά παιχθῇ παρὰ εἰς μίαν ἀπλὴν σκηνὴν, ὅπως περὶ τοῦ ἦτο ἡ ἀρχαία, ἢ εἰς μίαν πολυσύνθετον, ὅπως εἶνε αἱ τῶν σημερινῶν μεγάλων θεάτρων, μὲ ὅλα τὰ μηχανήματα καὶ μὲ ὅλας τὰς ὀπτικὰς ἀπάτας. Τὸ θερινὸν θέατρον ἦτο ὅλωςδιόλου ἀκατάλληλον. Ἐν τούτοις οἱ ἠθοποιοί, μνητέντες ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους κ. Βονασέρα καὶ γνωρίσαντες μὲ τί ἔργον ἔχουν νά κάμουν, ἔπαιξαν μὲ θαυμάσιον ζῆλον καὶ ἀνεπλήρωσαν διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν, τοῦ μεταδοτικοῦ, τὰς ἀτελείας τῆς μικρᾶς τῶν σκηνῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ. Νέα ἔργα ἐδόθησαν ἀκόμη: Ἡ «Νέα Γυναῖκα» τῆς Κας Καλλιρόης Παρρέν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Συντάγματος, καὶ τὰ «Ἐγκόνια τοῦ Δὸν Ζοᾶν» τοῦ κ. Ἄγγ. Τανάγρα εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν. Περὶ αὐτῶν καὶ ἄλλων εἰς τὸ προσεχές.

Γρ. Ξ.